

KYBERNETICKÁ KRIMINALITA

ÚSTAVNÍ ZÁKLADY KYBERNETICKÉ KRIMINALITY

MGR. RADIM VIČAR

UNIVERZITA OBRANY, FAKULTA EKONOMIKY A MANAGEMENTU

radim.vicar@unob.cz

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

Projekt: ***Vzdělávání pro bezpečnostní systém státu***

(reg. č.: CZ.1.01/2.2.00/15.0070)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ústavněprávní východiska a kybernetická kriminalita

- Ústavní právo lze chápat jako vícevýznamový pojem:
 - jako odvětví systému práva České republiky, (tj. soubor ústavněprávních norem),
 - jako soubor předpisů nejvyšší právní síly, (v právním řádu označován jako ústavní pořádek ČR),
 - jako soubor právních předpisů, které tvoří prameny práva jako odvětví (ústavní právo v objektivním smyslu),
 - jako ústavně zaručené subjektivní veřejné právo jedince, (tj. nároky a oprávnění),
 - jako vědní a učební disciplínu.

Ústavněprávní východiska a kybernetická kriminalita

- Ústavní právo je součástí veřejného práva, představuje však východiska všech právních odvětví systému práva ČR bez ohledu na jejich povahu.
- Předmět ústavního práva tvoří společenské vztahy týkající se:
 - základních prvků státu (státní moc, území, obyvatelstvo),
 - jeho formy a organizace (vztahy mezi státními orgány realizující jednotlivé státní funkce),
 - omezení této moci ve prospěch autonomních prostorů jednotlivce.
- Ústavní pořádek ČR zakotvuje zejména základní právní principy při postihování (kybernetické) kriminality a dále při vymezování a omezování základních práv a svobod v souvislosti s kybernetickou bezpečností.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY

Základní práva a svobody a kybernetická kriminalita

- Efektivní využívání informačních a komunikačních technologií přináší rozšiřování prostoru pro vzájemnou komunikaci.
- Cílem právní úpravy boje s kybernetickou kriminalitou je tyto svobody neomezovat, ale zároveň zajistit bezpečné podmínky pro jejich uplatňování.
- Při omezování svobody kyberprostoru dochází většinou k omezování svobody prostoru reálného – základních práv a svobod garantovaných ústavním pořádkem.

Pojem ústavní pořádek ČR

- Pojem ústavní pořádek přitom vyjadřuje soubor právních předpisů, které mají v ČR sílu ústavního zákona a které lze napříště měnit znovu pouze ústavním zákonem.
- Pojem pořádek v češtině vyjadřuje spíše situaci, kdy jsou určitá pravidla dodržována. Přesnější by bylo použití termínu řád, který směřuje k vymezení určitého souboru pravidel.
- Je upraven v čl. 3 a čl. 112 Ústavy ČR.
- Součástí ústavního pořádku jsou: Ústava ČR, Listina základních práv a svobod, ústavní zákony přijaté podle Ústavy, ústavní zákony upravující státní hranice, ústavní zákony ČNR přijaté po 6.červnu 1992.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY

Základní práva a svobody a kybernetická kriminalita

- Pojem základní práva a svobody pak je možno vnímat jako ústavně zaručená subjektivní veřejná práva. To se promítá do vymezení jejích subjektů.
 - a) Nositelé základních práv a svobod - tímto subjektem je především každá lidská bytost (fyzická osoba). Okamžik nabytí a ztráty způsobilosti být subjektem základních práv a svobod plyne bez bližší úpravy z povahy existence lidské bytosti (narození – smrt). Listina sama dále určité základní právo s nějakým pevným věkem nespojuje.
 - b) Adresáti základních práv a svobod - nositelem základních práv a svobod podle LZPS nemůže být státní či veřejná moc, ta je jejich adresátem. Obsahem základních práv a svobod jsou nároky, které pro jejich nositele plynou vůči státní moci. Základní je nepochybně funkce omezení státní moci.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY

Základní práva a svobody a kybernetická kriminalita

- Právní rámec stanovující právní nástroje při potírání kybernetické kriminality nutně musí respektovat zaručenou svobodu projevu, svobodný přístup k informacím, ochranu soukromí a důvěrnost informací.
- V souvislosti s garancí základních práv v moderní společnosti může být otázkou de lege ferenda zakotvení např. práva na připojení k síti Internet, na bezporuchový provoz informačních a komunikačních technologií apod.
- Široké uplatňování určitých práv ve vztahu ke kyberprostoru může mít v konečném důsledku negativní vliv na autonomní prostory zaručené ústavním pořádkem, tedy na svobody jedince.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY

Ústavní základy pro trestněprávní rovinu kybernetické kriminality

- Listina základních práv a svobod (LZPS) je i ústavním základem pro trestání pachatelů (kybernetické) kriminality, tedy pro trestněprávní rovinu. LZPS zakotvuje v ustanovení čl. 36 a násl. právo na soudní a jinou právní ochranu a je tak také ústavním základem pro poskytování soudní ochrany v souvislosti s kybernetickou kriminalitou.
- V souladu s čl. 36 LZPS:
 - se může každý domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu,
 - má každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY

Ústavní základy pro trestněprávní rovinu kybernetické kriminality

- Ustanovení čl. 37 LZPS zaručuje každému, tedy i pachatelům kybernetické kriminality:
 - právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké,
 - právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení,
 - právo na tlumočníka, a to pokud prohlásí, že neovládají jazyk, jímž se vede jednání,
 - účastníkovi (trestního) řízení rovné postavení.

Ústavní základy pro trestněprávní rovinu kybernetické kriminality

- Čl.38 LZPS zaručuje právo na veřejné projednání a zachování zákonného soudce, když zakotvuje:
 - (1) Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.
 - (2) Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY

Ústavní základy pro trestněprávní rovinu kybernetické kriminality

- Čl.39 LZPS vymezuje, že jen trestní zákoník je úplným katalogem trestných činů, a tak i aktivity v oblasti kybernetické bezpečnosti, které je potřeba stíhat jako trestné činy, musí být zakotveny v trestním zákoníku.
- Trestní zákoník je také úplným katalogem trestů, které lze za toto jednání uložit, konkrétní tresty, jsou pak specifikovány v konkrétních skutkových podstatách trestných činů a individualizovány soudy.
 - Čl. 39 LZPS:
 - Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.

Ústavní základy pro trestněprávní rovinu kybernetické kriminality

- Čl. 40 LZPS zakotvuje výjimečné postavení soudů při trestání nelegálních aktivit v oblasti kybernetické bezpečnosti, zaručuje presumpci neviny pro pachatele těchto činností a dále jim poskytuje právo na obhajobu.
- Čl.40 LZPS:
 - (1) Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.
 - (2) Každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena.
 - (3) Obviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Jestliže si obhájce nezvolí, ačkoliv ho podle zákona mít musí, bude mu ustanoven soudem. Zákon stanoví, v kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY

Ústavní základy pro trestněprávní rovinu kybernetické kriminality

- Čl. 40 LZPS dále poskytuje právo obviněným z nelegálních činností (opět kybernetickou kriminalitu nevyjímaje) odepřít výpověď, zakotvuje zásadu ne bis in idem (ne dvakrát o tomtéž) a základní principy posuzování trestnosti činu a ukládání trestů, jelikož se znění ustanovení trestního zákoníku může v čase měnit.
- Čl.40 LZPS:
 - (4) Obviněný má právo odepřít výpověď; tohoto práva nesmí být žádným způsobem zbaven.
 - (5) Nikdo nemůže být trestně stíhán za čin, pro který již byl pravomocně odsouzen nebo zproštěn obžaloby. Tato zásada nevylučuje uplatnění mimořádných opravných prostředků v souladu se zákonem.
 - (6) Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.

Závěr

- Ústavněprávní základ pro trestání kybernetické kriminality poskytuje ústavní pořádek, zejména pak Listina základních práv a svobod.
- Z tohoto ústavněprávního základu vychází trestní zákoník, který stanovuje základy trestní odpovědnosti a skutkové podstaty trestných činů, které souvisejí s nelegálními aktivitami (kybernetickou kriminalitou), a dále i trestní řád, který upravuje postup soudů v rámci trestního soudnictví.
- Ústavněprávní úprava by měla být vodítkem při tvorbě právní úpravy boje s kybernetickou kriminalitou, a to nejen v trestněprávní rovině, ale i v rovině případného zásahu do základních práv a svobod, kdy by prioritou nemělo být jen jejich omezování, ale zejména zajištění bezpečných podmínek pro jejich uplatňování.